

ROVATINDÍTÓ

Környezetünk állapotának javítása, természeti értékeink megismerése és megőrzése – beleértve mezőgazdasági termelésünk környezetét és hagyományait is – az új évszázad emberének kiemelt feladata. A hazai mezőgazdaság szereplői különösen fontos szerepet játszhatnak ebben, legyenek akár termelők, gyakorlati vagy elméleti szakemberek, akár fogyasztók.

EU csatlakozásunk egyik feltétele az agrár-környezetvédelmi kérdéskör szabályozása és a támogatási feltételek kidolgozása. Ennek első lépéseként a Kormány határozatot hozott „a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programról és a bevezetéséhez szükséges intézkedésekről” (2253/1999. (X. 7.) Korm. határozat), melynek mellékletében részletesen foglalkozik a környezetkímélő, a természet védelmét és a táj megőrzését szolgáló mezőgazdasági termelési módszerek alkalmazásának módjáról és szakmai feltételeiről, „A környezet védelmének és a vidék megőrzésének megfelelő mezőgazdasági termelési módszerek alkalmazásáról és támogatásáról szóló 2078/92 EGK tanácsi rendelet” előírásaival összhangban.

Lapunk „Agrár-környezetvédelem” címmel indított új rovatának célja elsősorban a már meglévő jogi keretek ismertetése mellett a hazai agrár-környezetvédelem helyének és szerepének bemutatása, elsősorban a baromfiágazatban is jelentkező hatások, lehetőségek és támogatások tükrében. Rovatunk bevezetéseként, az első néhány alkalommal a már említett kormányhatározat melléklete alapján ismertetjük a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program főbb szakmai elemeit, mellyel segítséget kívánunk nyújtani a gyakorlat számára a hazai agrár-környezetvédelem súlyponti kérdéseinek megismeréséhez. Az agrárágazat egészére vonatkozó megállapítások természetesen szinte szó szerint érvényesek a baromfityénysztésre is. A későbbiekben e rovat fórumot kínál a program végrehajtása során született, mind több gyakorlati tapasztalaton nyugvó, baromfityénysztéssel és tartással összefüggő szakkiknek és véleménynek.

SZALAY ISTVÁN

A NEMZETI AGRÁR-KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM ISMERTETÉSE (1.)

A környezetkímélő, a természet védelmét és a táj megőrzését szolgáló mezőgazdasági termelési módszerek alkalmazásának módjáról és szakmai feltételeiről (Az idézett kormányhatározat melléklete illetve az FVM „Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program” című 1999. novemberében megjelent kiadványa nyomán.)

A környezet védelme, a természeti értékek megőrzése napjainkra a társadalmi-gazdasági élet meghatározó részévé vált. Ennek alapvető oka egyrészt a hosszú távon nem fenntartható gazdálkodás következtében a természeti erőforrások egyre gyorsabb ütemű felhasználása, másrészt a gazdasági tevékenységek hatásaként a környezetbe kibocsátott szennyező anyagok növekvő mennyisége. Mindezek eredményeképpen szinte minden környe-

zeti elem állapota romlott, és ez már a használatok egyértelmű korlátozásával is együtt jár. A társadalmi-gazdasági feladatok végrehajtásával párhuzamosan, azokkal együtt kell a környezetvédelem kérdését megoldani. Napjainkban már nyilvánvalóvá vált, hogy a környezetvédelmet nem lehet a gazdaság működésétől elkülönítetten kezelni, igazán sikeres és hatékony csak az ágazati politikába beépített környezetvédelem lehet.

A Nemzeti Agrár- környezetvédelmi Program alapelvei: fenntarthatóság és minőség

A fenntartható mezőgazdasági fejlesztés egyik döntő alapelve a természeti erőforrások hosszú távú védelmének biztosítása. Ez nemcsak a nemzetközi egyezményekből, a vonatkozó EU szabályozások harmonizációs feladataiból és a környezet, a természet védelméről szóló törvényekből származó kötelezettségünk, hanem piaci versenyképességünk növelésének egyik fontos tényezője. Mezőgazdaságunk környezeti állapota ugyanis kedvezőbb képet mutat, mint a fejlett európai államoké. A mezőgazdasági eredetű terhelések a talajok minőségének romlásában, a felszíni és a felszín alatti vizek szennyezésében, a természetes élőhelyek csökkenésében és károsodásában, ill. általánosságban a *biodiverzitás* (biológiai sokféleség) csökkenésében jelentősen kisebb szerepet játszottak Magyarországon, mint a fejlett iparral és iparosodott mezőgazdasággal rendelkező országokban.

A magyar agrárgazdaság fejlesztésénél tehát előnyként és piaci tényezőként kell figyelembe vennünk, hogy a termelés, a feldolgozás, a raktározás és az értékesítés során a termelők környezetkímélő eljárásokat alkalmazzanak, és így az egész agrárgazdaságban érvényesüljenek az agrár-környezetvédelem szigorodó nemzetközi előírásai.

Az agrár-környezetvédelem az alábbi két fő területre összpontosít:

- a természeti erőforrások védelme (talaj, felszíni és felszín alatti vízkészletek, genetikai erőforrások, erdő és táj), továbbá
- a fogyasztásra, ill. felhasználásra kerülő termékek minőségbiztosítá-

sa, szennyező anyagoktól való mentessége, az élelmiszerbiztonság fokozása.

Az intenzív módon hasznosított területeken a gazdaságos ártermelés az elsődleges cél. Nagyon fontos viszont, hogy ezeken a helyeken is erőforrás-takarékos, szakszerű és ellenőrzött termelési technológiákat alkalmazzanak, és valósítsák meg itt is a környezetkímélő agrárgazdaság alapvető céljait.

Ezért szükséges az ágazat számára az ezredforduló korszerű, környezetbarát agrárgazdaságának kialakítása és megvalósítása, amely lehetővé teszi egy olyan modernizációs pálya kialakítását, ami a környezetkímélő, energiatakarékos és hulladékszegény technológiák alkalmazására és az ország különleges mezőgazdasági adottságait és szaktudását kihasználó, magas értékű és kiváló minőségű termékek előállítására alapul.

A Nemzeti Agrár- környezetvédelmi Program kialakításának szükségessége és háttere

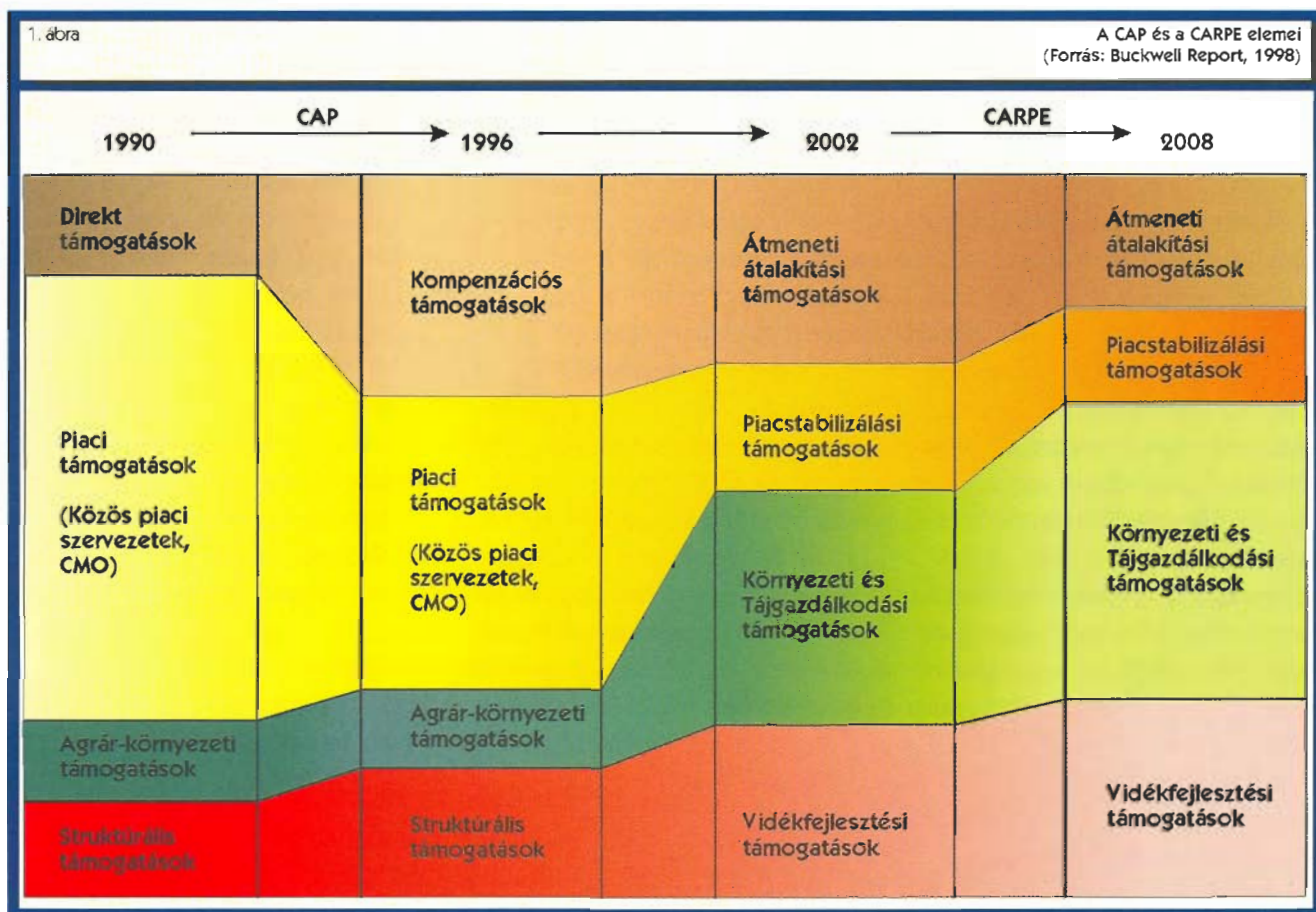
A mai mezőgazdálkodás sokkal többet jelent, mint egyszerű ártermelést. A vidéki térség ugyanis nem csupán a termelés színtere, hanem biológiai és társadalmi élettér is. Ezért a mezőgazdaság arra is hivatott, hogy a vidék sokoldalúságát – azaz nem csak termelő funkcióját, hanem esztétikai képét és biodiverzitását is – fenntartsa. Ebből fakad, hogy a természetvédelemnek együtt kell működnie az agráriummal, a mezőgazdálkodásnak pedig tekintettel kell lennie a környezetvédelmi, a természetvédelmi szempontokra. Ez azonban csak akkor érhető el, ha a gazdálkodók érdekeltek e szabályrendszer betartásában. Egy olyan

gazdasági szabályozó, ösztönző pénzügyi támogatási rendszert kell tehát kidolgozni, amely a környezet- és természetvédelmi szempontok gazdálkodási érvényesítéséből származó jövedelemcsökkenést kompenzálja. Ennek néhány elemét mutatja be az 1. táblázat három EU tagországban.

Az Európai Közös Agrárpolitika (KAP vagy az angol rövidítés szerint CAP) 1992. évi reformja keretében „A környezet védelmének és a vidék megőrzésének megfelelő mezőgazdasági termelési módszerek alkalmazásáról és támogatásáról szóló 2078/92 EGK tanácsi rendelet” révén valamennyi tagállamban előírta olyan támogatási rendszerek bevezetését, amelyek elősegítik a környezet-, természet- és tájvédelmi célok integrálását a mezőgazdasági tevékenységbe. Másrészből a világkereskedelem várható liberalizálása a mezőgazdasági termelést azokra a területekre fogja nagy valószínűséggel koncentrálni, ahol a komparatív ökológiai előnyök a legnagyobbak. Ebből következően a jövő agrártámogatási rendszerének egyik igen fontos témája az lehet, hogy hogyan kell és lehet felhasználni azokat az összegeket a vidéki térségek fejlesztésére, a mezőgazdálkodás nem termelési típusú (környezeti, ökológiai, szociális, foglalkoztatási, kulturális stb.) funkcióinak támogatására, amelyeket korábban a gazdálkodók termelési támogatására fordítottak.

Érdemes áttekinteni, mik is az új modell legfontosabb jellemzői.

- Túlzott mértékű támogatásoktól mentes, versenyképes mezőgazdaság kialakítása, mely képes a világpiac felmerülő kihívásainak megfelelni.
- Környezetkímélő termelési eljárások széles körű alkalmazása, melyek által lehetővé válik a fogyaszt-

tók igényeinek megfelelő, minőségi termékek előállítására.

- Sokszínű gazdálkodási rendszerek, formák megléte, a termelési hagyományok megőrzése, amelyek nemcsak a termelési célkitűzéseket, a termékkibocsátást veszik figyelembe, hanem a mezőgazdaság egyéb funkcióit is, a vidéki környezet, a táj megőrzését, javítását, valamint a vidéki közösségek erősítését, munkalehetőségek biztosítását is.
- Egy egyszerűbb, közérthetőbb agrárpolitika kialakítása, amely világosan elhatárolja a közösen meghozandó döntéseket a nemzeti szintűektől, és amely a közösségi források felhasználását úgy irányítja, hogy a széles értelemben vett társadalom legyen azoknak haszonélvezője, ne csak a gazdálkodók szűk köre.

Összességében egy olyan multifunkcionális mezőgazdasági modell kialakítását célozza meg a reform, amely révén Európában a különböző

adottságú régiók, eltérő lehetőségeit, problémáit és igényeit figyelembe vevő sokszínű rendszer alakul ki, mely képes pozitív választ adni a felmerülő kérdésekre.

Magyarország belátható időn belül teljes jogú tagja lesz az EU-nak, és ezzel az európai belső piacokhoz fog tartozni. Az EU-ban zajló várható agrár-, környezet- és vidékpolitikai átrendeződés, az ehhez való alkalmazkodás számunkra csak akkor lehet előnyös, ha az agrár-környezetgazdálkodás előmozdítása a mezőgazdaság támogatásában prioritást élvez. Jól látható ugyanis a GATT tárgyalások uruguayi fordulójától (1995) óta, hogy a Közösség zömében leépíti a termelési típusú támogatásokat, és azok áthelyeződnek a mezőgazdálkodás egyéb, nem termelési – környezet- és tájgazdálkodási, valamint vidékfejlesztési – funkcióira (1. ábra). A prognózis lényege, hogy a mezőgazdasági politikának tovább kell

haladnia abban, hogy ne csak ágazati politika legyen, amely a gazdálkodókat segíti a termékpiacokon, hanem egy területileg meghatározott, sokkal inkább integrált politika, amely az állami politika más elemeivel együtt hozzájárul a vidéki térségek fejlődéséhez. Ehhez a KAP-ot úgy kell átalakítani, hogy a piaci ártámogatások helyett több közvetlen kifizetést adjon a kulturális, környezeti és területi feladatokért. A tervezett új európai agrárpolitika, a CARPE célja, hogy lehetővé tegye a gazdaságilag hatékony és környezeti szempontból fenntartható mezőgazdaságot, miközben serkenti az Unió vidéki területeinek integrált fejlődését. A CARPE elősegíti, hogy csökkenjen a konfliktus a mezőgazdaság és a vidéki térségek között. Négy fő elemről áll:

- piac-stabilizáció,
- környezeti és kulturális – tájra vonatkozó – kifizetések,

1. táblázat A 2078/92. rendelet szerinti támogatások néhány eleme három EU tagországban 1996-ban

Támogatási prioritások	A támogatás mértéke (euro/ha)		
	Németország	Franciaország	Ausztria
1. Műtrágyahasználat elhagyása	64	125	48
2. Pesticidhasználat elhagyása	64	100	125
3. Mindkettő (1+2) elhagyása	106	150	241
4. Áttérés a biológiai gazdálkodásra (első 3 év)			
- gyepen	106	125	181
- szántóterületen	106	250	272
- szőlő-, gyümölcs területen	106	590	604
5. Szántó extenzív gyepké alakítása (számosállat-sűrűség < 1,4/ha)	254	313	151
6. Extenzív gyep fenntartása	106	31	109
7. Számosállatlétszám csökkentése 1,4 db sz.á./ha alá	190	188	168

- vidékfejlesztési kezdeményezések,
- az átalakulást segítő átmeneti támogatások.

Ha részt akarunk venni ezekben a folyamatokban, akkor ehhez ki kell alakítanunk azt a földhasználati rendszert és az erre épülő vidékfejlesztési, területfejlesztési koncepciót, amely segíti a vidéki térségeket ilyen

irányú fejlődésükben. Ez adja egyben az agrár-környezetvédelmi célprogramok megvalósításának alapját, valamint az EU támogatások befogadásának a lehetőségét is.

Az e koncepcióhoz való illeszkedés, a támogatásokkal és kifizetésekkel kapcsolatos fogadókészség megteremtése érdekében megala-

pozott elemzésekre támaszkodva kell meghatározni e rendszer magyarországi célterületeit, meg kell vizsgálni az ország földhasználati rendszere átalakításának lehetőségeit. Ezt nem csupán az európai folyamatok indokolják, hanem belső fejlődésünk, a mezőgazdaság, a környezet- és természetvédelem, valamint a vidékfejlesztés összehangolása iránti növekvő igény is sürgeti. Ennek egyik alapvető feltétele az, hogy a földet mindenütt arra és olyan intenzitással használjuk, amire az a legalkalmasabb, ill. amit képes károsodása nélkül elviselni. Mindezek érdekében meg kellett határozni Magyarország földhasználati zónabeosztását, valamint az agrár-környezetvédelmi programok célterületeit és kidolgozásra került a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program.

(FOLYTATJUK...)